

A BODZA

Irta: Pap József

Nem is a »változás« — az új viláfgorgás bolygatta meg az emberek nyugalalmát; hiszen az »ejtőernyősök« és kakastollasok jól elvégezték azt, hogy ne essék nehézségünkre a megválás, s a korosabbjai, akik már tapasztalatból következettek, beletörődve hümmögtek: egyik éhes lemarja nyakunkról a másikat, mi pedig itt maradunk és gürcölünk tovább — ez a világ rendje... és gyáva meghúnyászkodással fojtották el a lelkük mélyén fölvillogó gondolatot, hogy magunknak kellene már leráznunk őket — mindörökre...

Most azonban tévesen okoskodtak az öregek, mert lám, nem jöttek új nagyszágosok, egyszerű kétkezi emberek vették kezükbe az irányítást: béresek, munkások, akik azt hirdetik, megjött a szabadság s a hatalom a nép kezében van. Nos, hát éppen ez térítette ki medréből az élet csendes folyását, mert ime, a második éve már s még most is napról-napra új, szokatlan intézkedések lépnek életbe és nem elegendő szó nélkül elfogadni őket: elvárják, hogy foglalkozzék velük az ember, hogy javalja s pártot álljon mellettük. Pedig ez már hatalomgyakorlásnak számít és nem tudhatni, mi lehet még ebből: a végén durran az ostor... És ki tudja, mire vezet ez a földosztás is? — Azt beszélik, kolhozba, csajkára akarják fogni a népet — csakhogy ezt Amerika nem hagyja s majd közbelép — atómmal, ami nincs kizárva, mert Máriás Veránéni is kiolvasta a Bibliából, hogy az utolsókat éljük, és hogy tűztől pusztulunk el — de hogysisne, mikor olyan gonoszak és véresszájúak lettek az emberek: beturakodnak a máséba, még a plébános úr földjét sem vétkezik földosztani...

Igen, bent a városban zajos tárgyalások folytak a föld körül. Volt béresek mondtak ítéletet a kézzel-lábbal kapálódzó birtokosokra, akiknek védekezését valami ősi gyűlölet felülkerekedése folytán szánalom nélkül hurrogták le. Igaz ugyan, hogy világeletükben mást sem kaptak felülről ezek az emberek, csak megalázást. Most nem sajnálkoztak, mert könnyen kerékkötökké válhattak volna: az elfojtott vágy induló hajtását törték volna le, amely mindeddig meddön lappangott az istállók tövében megbújt rozszant béreslakásokban.

Igy, csak egy fegyver maradt még a hulló birtokosság számára, hogy az induló földet megállítsa: a hírverés, mely a szendergő téli napokon szörnyűségekkel cifrázva bejárta az egész községet. Fölverte a gyanakvó kisparasztokat is, akik ha félszemmel is, de figvelték az eseményeket s most a hírek hallatára még jobban összevonták szemöldöküket, mert a húsukba vájták a szavak, terhes, de megszokott életmódjukra törték. Bészéletük már nem a szokásos téli szóbeszéd volt, amellyel a szobába rekedt napokat vagy a hosszúra nyúló estéket szokták megrövidíteni, hanem aggódó találgatások: vajjon, mi igaz a sok híresztelésből?... Békességüket ingerlékenység váltotta fel s a kapun belül marakodókká, kívül pedig hallgatagokká váltak. Elzárkózottságukban úgy súlyosodtak rájuk a szavak, események, mint amikor a ragadó hógolyók enyhült téli napokon nagy réteges hengerekké göngyölödve a domb tövében megfeneklenek; s rájukrakódott szeméttel együtt a hószökte után is még jóideig ott kussadoznak, hirdetik a tél halódását, azután végül is teljesen elenyésznek a zsongó tavaszi hóáradatban...

Kitavaszkodott. Hosszabbak lettek a nappalok s a nagy feszültség is alábbhagyott; hiszen dologidőben mindig jobbak az emberek: munkálko-

dóbbak és nem fecsegnek annyit... Az udvarokban mind korábban hallani a reggeli készülődés zaját, a serény kászalódást, kocsizörgést — mert bizony kifelé iparkodik ilyenkor minden jótét lélek.

Kemény Gyura bácsiéknál sem volt már olyan gyakori a hangos szóváltás. Nem is volt annyira szem előtt egymásnak a két öreg, mivel Gyura bácsi kijárogatott az ugarba, Teca néninek pedig megjött a jobbik esze és nem ingerelte urát a sok rémhírrel; a mindig-ráérő szomszéd-asszonyokkal sem keveredett már szóba, amiért igaz, meg is szólták, hogy még mindig a dologban ákar elveszni. Csak az öreg Koszorús fogta pártját, váltig bizonygatván, hogy élet-asszony a Teca: még most is úgy hordja a farát, mint lánykorában, pedig már unokája is van...

Egy áprilisi napon azonban nagy fölfordulás volt náluk...

Teca néni szíinig telt zsetárral fordult ki az istállóajtón. Csak úgy ringott a duzzadó hab az öblös edényben, ahogy szapora léptekkel a kiskonyha felé tartott. — Hess! A szemtelenjei, még belemásznak a tejbe — förmedt a köréje futó baromfiakra, melyek vérszemet kaptak az éhségtől s most követelődzve nyújtogatták nyakukat a habzósájú edény felé, akárcsak a szakajtó felé szokták, melyben Teca néni hébe-hóba egy kis ocsút vagy »söpredéket« hoz nekik a padlásról, de csak úgy lopva, ha nincs otthon az ura, mert kutyaszufilájú az öreg és nem tűri, hogy szemet szórjon az aprójszágoknak, ha éhenfordulnak is föl. — Kaparjanak, azért a körmük — szokta odavetni az asszony követelődzésére; pedig így tavaszelőn még nincsen zöld és csak az üres pelyvát kotorhatják, vagy a ganéракást, mely lassan már az egész hátsóudvart benövi... — Hess, cudarok — toppantott feléjük. Lábával megbillentvén a zsetárt, kilöttyent és gyöngyöző fehér csikokban csurgótt le dókája alján a tej.

Ingerülten csapta be maga után a sarampót. Zsémbeledött, hogy az embert korán reggel kihozzák sodrából; kannát öblített, szűrte a tejet, közben szájából szakadatlanul patakzott a panasz, hogy lám, öregségére magára hagyták a lányai is; ezért bajlódott velük. Ezzel a tejjel meg a szövetezetbe kell bekutyagolnia — most, amikor már megérte volna, hogy kijönnek helyébe az urak... De csak az Andris jönne már a katonáéktól, a legkisebb, az ő szemefénye... küld is a lelkemnek még ma egy kis csomagot, ha nem is kéri, tudja jól esnék egy kis kóstoló a hazából...

Mindezek csak úgy villanásszerűen ötlöttek eszébe, közben arra gondolt, hogy sietnie kell a tejjel, mert idő után nem veszik át. Készen is lett hamarosan. Tisztát kapott magára. Bezárta a szobaajtót. Aztán hátraszólt az embernek:

— Megyek hé, vigyázzik ke! be ne gyűjön valaki. Mingyá itt leszek. Hajja ke?!... Azzal kapta a kannát, mégegyszer megnzte, jól zárta-e be az ajtót, — mert sok a menekült vagy mi*a csuda manapság — és kifordult a nagykapun. Gyura bácsi ki sem mozdult az istállóból, csak a lovak közül dörmögte: — Jó van, csak eriggy má, ne karatyojj annyit...

Teca néni hazafelé szaporázta lépteit. Ha most látta volna az öreg Koszorús, hát még öltre is ment volna igazáért: úgy pattogott a talpa alatt a papucs, mint amikor kukoricát pattogatnak. Valamit most is dűnyögött magában. Valami kedveset, látszott az arcán. Persze: a Bog-nár gyerek jött haza szabadságra, ő hozta hírl, hogy Andris hamarosan deszetár lesz és hogy olyan szép kövér, mint a Szecskásék csikaja. Ezt a hírt toldozgatta magában, hogy minél szebben mondhassa el az apjának, és csak úgy futtából látta a túlsó sarokról, hogy valaki kifordult

tőlük, olyan hazátlan féle, vagy pedig az öregebb korosztályba eső leszerelt katona, mivel félig mundérban volt.

A nagykapuban veszett robaj ütötte meg fülét. Ijedség fogta el. Hátul az istállóban nyihogva toporogtak a lovak, csontjaikon villa csatogott — csak úgy döngött az egész ház belé...

— Még agyonrúgatja magát — lihegte s rohant az istállóba, ahol Gyura bácsi a vasvillát szorongatva ordította:

— Mondtam én, hogy a mi földünkre is vásik a főruk! Oszt éppen ez a senkiházi Csonka Vince, ez a más keze-lába, aki megboldogult apja halála után eladta a lovakat oszt béressé sülyyed, mert nehezelté a zsákot, ez tőr ki engen a valóságombú?!...

Csak nagysokára csillapodott le, amikor már minden élőjószágon végigsuttogtatott szíjostorával. Teca néni, látva nagy fölindulását, csak elpityeredett, topogott ide-oda, torkán akadt a szó s még azt sem volt ereje megkérdezni, melyik földből akariák kitúrni: az alsóugariból-e, vagy a »nagyfödből«, ott az ügyvéd föld mellett?

— Te meg mit szipogsz itt — förmed rá az öreg. — Adj valamit a tarisznyába, mék, ki a nagyfödhő.

— Azt akarik evenni?

— Csak a mesgyét rosszalta a cudar, de tudom, hogy a földre éhes. Majd adok én neki...

Ekét, fogast tett a derékba, Befogott, Kocsiraült. Amikor a kaput nyitotta neki, még tépelődött Teca néni, vajjon Andrisról szóljon-e, de hogy gubancos szemöldöke alól felé sem pislantott — hát szóltan maradt...

Gyura bácsi terhes gondolatokkal viaskodva nógatta lovait. Majd ad ő neki! Három sukk, azt mondta — és kivette a bodzát. Hát elmozdulhatott a bodza? Igen, tapintott rá, majd azt vágja a szemébe: elmozdulhatott-e a bodza, amit még akkor ültetett a mesgyére, amikor az övék lett a nagyföld, a legjobb másfél lác a fölsóugarban... Azt mondta, mérnök nélkül ők maguk mérték ki az ügyvéd földből ráeső négy holdat. Hát majd azt mondja: nem jól mértétek, a bodza egyhelyben marad, nem mozdul el, mint a karó!

Maguk mérték — erre van eszük, de amikor kapaszkodni kellett, akkor béresnek szegődött ő is. Csak látta volna a boldogult Fercsi, hogy mire fanyalodott a fia. Azért szakajtotta meg magát, hogy más keze-lába legyen a gyerekéből?... Ők kocsis-lovas emberek lettek, kapaszkodtak és kapartak is össze valamit. Igaz, Fercsi annak lett az áldozata, de ezek a gyerekek már csak a készre ácsingóznak; a máséra! Majd ott is hagyják a földet, mihelyt dologba kell állniok, hiszen igájuk, szerszámuk sincs, amivel nekikezdenének...

Traktorzúgás rezzentette föl gondolataiból. Ingerülten sandított a berregő vörös masinára, mely felveri az ugar csendjét és csak úgy kutyafuttából túrja föl a földet s máris szalad tovább, mint a hangya a morzsa után, új túrnivalót keresni.

Az ügyvéd földön is ilyenek sűrögtek. Már messziről észrevette, hogy a föld négy sarkán álló bodzából kettő hibádzik. Csak a házuk feletti oldalon zöldel két bokor, mint két szép puha bojt. A másik ott volt leterítve, letaposva a dűlőúton... Az ültetés képe villant agyába, amikor először vetette meg lábát a magáiban, meg a rekkenő nyári delelők képe, amikor ott heverték a bodza hűvösében — Tecával és a gyerekekkel. És ezt volt szíve kivetni Csonka Vincének?!...

Odafürkészett a traktorra. Látta, hogy a félkomiszba bújít legény

hajlongva versenyt fut vele. Lohol, bukácsol utána: a kifordított tarackot tépi, csupálja és hányja kis kupacokba — ha majd megszárad, földtüzei bizonyosan. — És ez is régi kép volt Kemény Gyura bácsi szemében. Ő is így cselekedett, amikor először tudta magáénak a nagyföldet, csakhogy még nagyobb nyüggel, mert akkor még a fagöröndőjű eke járta...

E buzgalom, vagy önmaga megbecsülése vett-e erőt rajta, nem tudta, de megilletődött; alább hagyott benne a kiállási szándék a magalkotta igaza mellett és belülről elismerte, hogy igen, elmozdult a bodza: ő mozdította el évről-évre, amikor féloldalvást vágta vissza az új hajtásokat, de jogosan tette, mert a tarackos ügyvéd föld ellen védekezett, amelyet az árendások sohasem tisztítottak ki. Az ő vajpuha földjét óvta, meg hát növelte is, centinként, colonként, mikor milyen volt az elkeseredése, amiért becsületes módon nem lehetett...

Fogasolni kezdett, mivel amazok csellőre szántottak és nem érték még el a kis cöveket, mely az előbbinél jó lépéssel idebb jelezte az új mesgyét. Oda sem köszönt nekik. Csak nézte földreszegezett szemmel a fogas alatt szétporladó fagyszította göröngyöket. — Gondolatai messzi legénykorába szálltak vissza, amikor megelégette a bérességet s otthagytá az uraságot szüleivel együtt, mert emberibbnek látta az uraságtól gabonát szállító fuvarosok életét, akik úgy mertek beszélni az ispánnal is, mint egymásközött, nem pedig megalázkodva, mint ő s az övéi tettek.

Amikor elment közülük azt mondták rá: izgága, a dolog elől szökik, csavargó lesz belőle. — Ő azonban nem kallódott el. Konok daccal cipelte a nehéz zsidósákokat az uszályok ingó pallóján és magtárnak tartó feljáróin. S mert nem ivott bort, és nem evett húst mindennap, miként társai, hamar görnyedni kezdett a válla, azonban így előbb »kilett« a kocsi — lóra való és azután már könnyebb lett az élet... Akkor jött Teca, sorban a gyerekek és csak hosszú feleskedés, árendászkodás után a nagyföld és még két lánc utána... Igaz ugyan, hogy örök-ké kuporgattak, koplaltak, rongyoskodtak és a kacagás is ritka vendég volt náluk, de most már csak zöld ágra verődtek volna valahogy... Andris is elég élet-gyerek s öregségükre majd csak ellennének csendesen, csakhogy ki lát most a jövőbe?... Ezek itt már nem a régiek: hevesebbek, tán vért is ontathának a földért, de ő nem hiszi, hogy úgy megbecsülnék, mint az, aki egész életét beleizzadta, s ha arra kerülne a sor, hát még össze is adnák talán — egybe, ha úgy könnyebben boldogulnak...

Mire befejezték a szántást, s a traktor másfelé robogott, ő is készen lett a fogaslással. A kocsinál várt rá Vince. Ölléc volt a kezében.

— Tizenöt öl másfél cukk ugy-e?

— Hunnan tudod? — kapta föl a fejét.

— A telekbű — válaszolta egykedvűen.

— Hát annyí — hagyta helyben Gyura bácsi. Kerülte Vince tekintetét. Úgy érezte, úgy néz rá, mintha csak hivalkodni akarna igazával. Ostorával a mesgye felé bökött.

— Cudarú ebántatok vele... Így mégse hagyhatom. Nézd milyen hasat ereszt ott a laposban...

— A fene azt a mesgyét, hát igazijuk ki! — lobbant föl Vince. Leemelte a taligát, ekét. Átfogta a lovakat és nekivágtak az új mesgyének, Vince a lovat vezette, s hátra-hátra nézett ha »tüled« vagy »ma-

gadhó» kiáltást hallott. Látta, hogy Gyura bácsi előregrönyedve hol jobbra, hol balra billenti az ekeszarvát.

Ahogy meglettek az öreg odaállt a cövekhez, végignézett a mesgyén, nyulat lehetett volna löni benne, olyan egyenes volt, s hivalkodva berzenkedett: Ezt csinálja meg a traktor!...

— Megcsinálja az még különben is, csak várják ke — vágta vissza.

— Hát avva mit akarsz — fordult Vince felé, aki kis venyigét ázott ki a másik oldalon lévő bodzabokorból. A legény főlegyenesedett, lassú léptekkel feléje düllöngött, maga előtt tartva a kivágott gyöngye venyigét s fontoskodva szólt:

— Gondótam, tegyük le, hogy e ne vátódzon mostmán, de vigyázzik ke, mer én is tudom ám, hogy kő visszavágni...

A föld másik végire is elmentek, ott is ledugtak két szálát.

Egymás mellett lépdeltek visszafelé a süppedő, friss gerezdeken.

Ki-ki a maga földjén: közöttük kúszott a mesgye. Gyura bácsi tekintete Vince frissenszántott-teikére, a szikkadó tarack-kupacokra vetődött és nem állhatta szó nélkül; nehézkesen csűrte-csavarta a beszédet, mintha élet akarná venni a szavaknak, mert hirtelen tört rá a gondolat s tétovázott vele, akár egy megtorpant vad, nehogy kiéreződjék belőle a megalázkodás:

— Aztán Vince, látom van benned apád véribű is; úgy gondótam, mivel nincs igád, hát beütethetnék a tied is az enyimme, meg ha ekézni kő, azt is kibírják ezek a sok dóguktú, mert tudom pized se lehet sok, napszám se lesz annyit mostmá, mind másszó, oszt nem jó eladó-sodni... Meg őszre sincs mive betakarítanod a termést... Szóva úgy gondótam, ha akarod, te meg segíthetné kézze! Teca nénéd má nem való ki, az Andris meg, tudod, katona, hát beszéd meg otthon is, oszt szójjá majd, ha te is jónak látod...

Vince nem felelt nyomban. Torkát köszörülve lépdelt tovább. Egész testét melegség járta át. Agyában, talpában lüktetett a vér. Pihető mellén kifeszült a kopott katonazubbony. Úgy nézett földjére, mint egy csatátnyert hős. Mert nem csak a pár sukról mondott le az öreg, hiszen nem is tehetett másként, de meghajolt igazza előtt is. — Hát te is jónak látod — ajánlotta föl neki a frigyét. Így csak az egymással egyenlők beszélnek. Emberségét ismerte el tehát. Az ő emberségén tört meg a berzenkedő kisparaszti gög. Úgy érezte, most kezét kell szorítaniok. Feléje fordult. Csak illegő bajúszát láthatta Gyura bácsinak. Szemét elfödte a kalapja, mivel lesunyta a fejét, csak úgy pirulásból talán — gondolta —, amiért olyan förtelmesen ellene volt neki is a földosztásnak is, meg az egész új világforgásnak csak azért, hogy az apránként megnövekedett »nagyföd« meg ne csorbuljon...

